

Кочина О. С., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри публічного та приватного права
Національний університет «Чернігівська політехніка»,
м. Чернігів, Україна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ В УКРАЇНІ

Ключові слова: комерційна таємниця, конфіденційність, недобросовісна конкуренція, захист інформації, інтелектуальна власність.

Правове регулювання комерційної таємниці в Україні набуває особливого значення в умовах цифрової трансформації, зростаючої конкуренції та необхідності захисту конфіденційної інформації. Підприємства стикаються з ризиками витоку даних, недобросовісної конкуренції та промислового шпигунства, що вимагає ефективних механізмів правового захисту. Важливим є удосконалення законодавчої бази відповідно до міжнародних стандартів, що сприятиме зміцненню ділового середовища, залученню інвестицій та забезпеченню економічної безпеки країни.

У сфері правового регулювання комерційної таємниці в Україні, визначальними є положення Конституції України. Зокрема, у статті 41 Конституції передбачається, що кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, а також результатами своєї творчої діяльності. У свою чергу, стаття 13 забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності та господарювання, що підтверджує важливість правового захисту комерційної таємниці [1].

Варто зазначити, що положення Конституції України конкретизуються та розробляються у масиві законів. Зокрема, в сфері правового регулювання комерційної таємниці в Україні ці норми отримали подальший розвиток у таких кодифікованих законах, як Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, Кримінальний кодекс України та Кодекс України про адміністративні правопорушення. Ці закони встановлюють юридичні інструменти, які застосовуються на законодавчому рівні для регулювання комерційної таємниці та забезпечення захисту прав суб'єктів на її володіння та користування, а також для захисту прав суб'єктів від її порушення.

В Україні інститут правового регулювання комерційної таємниці базується на основоположних нормах, закладених у Цивільному кодексі України. Зокрема, у Главі 46 «Право інтелектуальної власності на комерційну таємницю» книги четвертої ЦК України «Право інтелектуальної власності» міститься лише чотири статті, які регулюють відносини, що стосуються комерційної таємниці в країні. Ці статті містять визначення поняття комерційної таємниці, встановлюють майнові права на інтелектуальну власність, які захищають комерційну таємницю, а також встановлюють строк дії цих прав та обов'язок органів державної влади забезпечувати захист комерційної таємниці [2].

В Господарському кодексі України міститься лише одна стаття 36, яка регулює питання неправомірного збирання, розголошення та використання комерційної таємниці [3]. Крім цього, окремі положення щодо комерційної таємниці містяться у законах про інформацію, антимонопольний комітет, захист від недобросовісної конкуренції, науково-технічну інформацію та інші.

При цьому варто зазначити, що для ефективного захисту прав суб'єктів права інтелектуальної власності на комерційну таємницю, конституційно-правові норми потребують подальшого розвитку, не лише шляхом конкретизації їх нормами приватного права, але й публічного, зокрема адміністративного та кримінального.

Так, законодавець передбачив норми правового регулювання комерційної таємниці в Кодексі України про адміністративні правопорушення (стаття 164-3), що встановлює відповідальність за недобросовісну конкуренцію, в тому числі за розголошення комерційної таємниці [4], та Кримінальному кодексі України (статті 231, 232), що передбачають відповідальність за незаконне збирання з метою використання або використання відомостей,

що становлять комерційну таємницю та за розголошення комерційної таємниці на ринках капіталу та організованих товарних ринках [5].

На відміну від більшості об'єктів інтелектуальної власності, таких як літературні та художні твори, винаходи, корисні моделі, промислові зразки чи торговельні марки, які регулюються окремими законами, комерційна таємниця не має власного спеціалізованого законодавчого акту.

Наявні нормативні акти містять лише загальні положення щодо збору, аналізу, використання та передачі інформації, що становить комерційну таємницю, а також визначають відповідальність за порушення прав на неї. Однак низка важливих питань залишається нерегульованою. Зокрема, відсутній чіткий механізм визначення комерційної таємниці на рівні підприємств, правила її створення, використання, зберігання та можливість зарахування до нематеріальних активів компанії. Також потребують законодавчого врегулювання питання охорони, захисту комерційної таємниці та відповідальності державних органів за її незаконне розголошення.

Цілком можемо погодитися з пропозицією А. Митник та І. Мороз щодо необхідності прийняти Закон «Про комерційну таємницю», який би чітко врегулював поняття «комерційна таємниця» та встановив зрозумілі й конкретні правові норми. У ньому слід забезпечити логічність викладу, усунути можливі суперечності, прогалини й колізії, а також мінімізувати дублювання нормативних положень. Важливо також закріпити перелік відомостей, які не можуть бути віднесені до комерційної таємниці, оскільки на сьогодні вони визначені Постановою Кабінету Міністрів України № 611 від 09.08.1993 року, що не узгоджується з положеннями статті 505 Цивільного кодексу України [6, с. 45].

Крім того, для створення ефективної системи захисту підприємницької діяльності, покращення інвестиційного клімату та забезпечення відповідності європейським нормам у рамках євроінтеграції є потреба в гармонізації законодавства у сфері захисту комерційної таємниці з міжнародними стандартами, зокрема, положеннями Угоди ТРПІС та Директиви ЄС 2016/943 про захист конфіденційної комерційної інформації.

Таким чином, правове регулювання комерційної таємниці в Україні ґрунтується на положеннях різних нормативно-правових актах, у зв'язку з чим є фрагментарним і потребує удосконалення. Відсутність окремого закону, який би комплексно регулював питання визначення, захисту та використання комерційної таємниці, створює правові прогалини та ускладнює ефективне застосування механізмів захисту. Для підвищення рівня правової охорони комерційної інформації необхідно розробити чіткі механізми її визначення, використання, збереження та відповідальності за порушення, а також гармонізувати законодавство з міжнародними стандартами. Це дозволить підвищити рівень захисту комерційної інформації, створити сприятливі умови для ведення бізнесу та забезпечити ефективний механізм охорони конкурентних переваг підприємств.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.05.1996 року, № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 04.03.2025).
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 04.03.2025).
3. Господарський Кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 04.03.2025).
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 27.12.1984 № 80731-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 04.03.2025)..
5. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 04.03.2025).
6. Митник А., Мороз І. Комерційна таємниця як об'єкт права інтелектуальної власності. Підприємство, господарство і право. 2019. № 12. С. 42-46.